

Proust Bir Sinirbilimciydi

Jonah Lehrer

Çev. Ferit Burak Aydar

Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, Ağustos 2009

Günümüzde bilim ve sanat, her ikisi de insan yeteneğinin ve çalışmasının ürünü olmalarına karşın, birbirleriyle ilgisiz işlevleri ve konuları olan iki alan olarak görülme eğiliminde. Sanat sadece çoğu zaman düşüncelerimizle ilintisizmiş gibi görünen duygularımıza, bilimsel beş duyumuzla algıladığımız gerçekliğe ve mantığımıza hitap ediyor gibidir. Gerçekten de bilimden ve sanattan beklentilerimiz birbirinden çok farklıdır. Peki, acaba insan kültürünün bu iki alanı bize birbirleriyle tamamen ilgisiz şeyler mi vermektedir? Genç ve yetenekli bilim yazarı Jonah Lehrer'in dört yıl önce yazdığı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi'nin de iki yıl önce çevirisini yayımladığı "Proust Bir Sinirbilimciydi" adlı kitap, sanatın ve bilimin kendilerine özgü yaklaşımları ve yöntemleriyle insan zihnine dair gerçekliklere, birbirlerinden bağımsız olarak nasıl doğru biçimde ulaşabildiğini gözler önüne seriyor.

Kitap yazarının deyişle "sinirbilimin keşiflerini önceden gören sanatçıları, yani bilimin insan zihni hakkında bugün yalnızca yeniden keşfettiği doğruları, gerçek ve elle tutulur doğruları keşfetmiş olan yazarları, resamları ve bestecileri konu alıyor". Kitapta, şiirleriyle beden ve zihnin birliğini anlatan Walt Whitman, romanlarıyla bireyselliğimizi ve irademizin özgürlüğünü anlatan George Eliot, bir lezzet ustası olan, et suyu tarifiyle açılış sanatında çığır açan ve lezzet sırrının biyokimyasal temeli sonradan bilimsel olarak doğrulanan Escoffier, resim anlayışıyla görsel deneyimlerimizin bireyselliğini gösteren Paul Cezanne, müziğiyle beynin farklı kılıpları öğrenebilme yetisine hitap eden İgor Stravinski'nin de aralarında olduğu toplam sekiz sanatçı ele alınıyor. Lehrer'in tespitine göre "aralarındaki teknik farklılara rağmen, bu

sanatçıların hepsi de insan deneyimine sonu gelmez bir ilgi duyuyordu. Yarattıkları eserler keşif edimleriydi; anlayamadıkları gizemlerle bu şekilde boğuşuyorlardı."

Lehrer kitapta yer verdiği sekiz sanatçıyı, sanatları en kesin şekilde kanıtlandığı ve bilimdeki gelişmeleri en açık şekilde öngördükleri için seçtiğini belirtiyor. Lehrer yalnızca bu sanatçıların yaklaşımlarını ve üretme süreçlerini değil, onları etkileyen entelektüel atmosferi ve sanatlarının ortaya çıkmasında pay sahibi olan insanları ve fikirleri de anlatıyor. Yazar bu sanatçıların üzerindeki en önemli ortak etkinin yaşadıkları dönemin bilimi olduğunu vurguluyor.

Lehrer kitabın sonuç bölümünde C. P. Snow'un 1959'da iki kültür, bilimler ve beşeri bilimler arasındaki ayrılığı irdelediği, sonradan da kitaplaştırdığı konuşmasına gönderme yaparak iki kültür arasındaki ilişkinin günümüzdeki durumunu değerlendiriyor. Snow'un çözüm önerisi olan üçüncü kültürün onun öngördüğünden farklı biçimde, iki kültür arasındaki karşılıklı anlayışsızlığı giderecek bir yönde gelişmediği tespitinde bulunuyor. Lehrer çözüme, ayak seslerinin yeni yeni işitildiğini söylediği dördüncü bir kültürle, beşeri bilimler ile bilimler arasındaki ilişkiyi keşfetmeye çalışan bir kültürle ulaşabileceğini vurguluyor.

"...Fakat dördüncü bir kültüre ulaşabilmeniz için öncelikle sahip olduğumuz iki kültürün alışkanlıklarını değiştirmesi gerekir. Hepsinden önce, beşeri bilimler samimi bir adımla pozitif bilimlerle bağ kurmalıdır. Henry James, yazarı hiçbir şeyi kaybetmeyen biri ola-

Jonah Lehrer: 1981 doğumlu Jonah Lehrer psikoloji, sinirbilim, bilim ve insanlık arasındaki ilişki konularında yazan Amerikalı bir yazar. Lehrer Columbia Üniversitesi'nde sinirbilim okuduktan sonra Profesör Eric Kandel'in laboratuvarında hafızanın biyolojik işleyişine, bir insan bilgisiyi hatırlarken ve unuturken moleküler düzeyde neler olduğuna ilişkin araştırmalar yaptı. Aynı zamanda iki yıl boyunca Columbia Review dergisinin editörlüğünü yaptı. Daha sonra Oxford Üniversitesi'nde Rhodes bursiyeri olarak psikoloji, felsefe ve fizyoloji eğitimi aldı. Wired, Scientific American ile National Public Radio'nun Radiolab'ına editör olarak katkıda bulunuyor. Şimdiye kadar The New Yorker, Nature, Seed, The Washington Post ve The Boston Globe'da yazılar yazdı. Jonah Lehrer ayrıca Brink adlı televizyon programındaki kısa, bilgilendirici seanslarda yer aldı. Türkçe'ye çevrilmiş bir kitabı daha bulunuyor: Karar Anı (Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2010)

rak tanımlamıştı; sanatçıların onun çağrısına kulak vermeli bilimin ilham verici gerçeklik tasvirlerini görmezden gelmemelidir... Öte yandan bilimler kendi doğrularının tek doğru olmadığını kabul etmek zorundadır. Hiçbir bilginin bilgi tekeli yoktur. Bu basit fikir her türlü dördüncü kültürün başlangıç önermesi olacaktır. Bilimin önde gelen savunucularından Karl Popper'ın dediği gibi 'Bilginin nihai kaynakları fikrini bırakmamız ve bütün bilgilerin beşeri olduğunu kabul etmemiz elzemdir. Bilgi hatalarımız, önyargılarımız, rüyalarımız ve umutlarımızla birbirine karışmıştır ve yapabileceğimiz tek şey menzilmizinin dışına olsa da doğruyu el yordamıyla aramaktır. Eleştirinin ötesinde bir otorite yoktur."

Sanata, bize kazandırdıklarına, yaşamımızdaki yerine ve bilimle daha önce pek fark edilmemiş ilişkisine dair bu çarpıcı eser hem sanatseverlerin hem bilim meraklılarının dikkatine...

Minik Hayvanlar

Lucy Bowman

Çev. Pınar Dündar

TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Nisan 2010

Çocukların küçük yaşlardan itibaren çevrelerindeki doğal dünyayı tanımlarının gelişimleri açısından çok önemli olduğu biliniyor. Doğal ortamlar hem her yaşta insanı psikolojik açıdan sağaltıcı bir etki yaparken hem de bireylerde çevre bilincinin gelişmesine katkıda bulunuyor. Ayrıca meraklı küçük zihinlerin ilk gözlemlerini ve keşiflerini yapmalarına olanak sağlayan bir ortam oluşturuyor. Doğal dünyanın çocuklar açısından en ilginç bazen de korkutucu unsurlarından biri minik hayvanlar, yani böcekler ve eklembacaklılar. Çevirisi TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'ndan geçtiğimiz yıl çıkan Minik Hayvanlar adlı kitap, yeni okuma yazma öğrenen okurlarımıza minik hayvanların renkli ve ilginç dünyasını tanıtıyor. Minik Hayvanlar'da, renkli resimlerle minik hayvanların vücut yapıları, nasıl yavruladıkları, düşmanlarıyla nasıl savaştıkları ya da onlardan nasıl saklandıkları, nasıl avlandıkları, yaşadıkları ortamlar, nasıl yuva yaptıkları, nasıl değişim geçirdikleri, insanlara nasıl faydalı ya da zararlı olabildikleri gibi konulardan bahsediliyor. Kitabı yeni okuma öğrenenler kendileri okuyabilecekleri gibi henüz okuma öğrenmemiş minikler de ebeveynleriyle birlikte inceleyebilir. Genç okurlarımıza okuma heyecanı, doğa sevgisi ve keşfetme merakı tattırması dileğimizle...